



## BESLUT

2014-09-15

Dnr: 14/00625 och  
626

## SAKEN

*Kulturnytt*, P1, 2014-02-12 och *Kulturnyheterna*, SVT1, 2014-02-24, inslag om en arkeolog; fråga om saklighet

## BESLUT

Inslaget i *Kulturnyheterna* kritiserar med frias. Granskningsnämnden anser att det brister i förhållande till kravet på saklighet.

Inslaget i *Kulturnytt* frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kravet på saklighet.

---

## INSLAGEN

### *Kulturnytt*

Inslaget i *Kulturnytt* handlade om att en teaterföreställning om arkeologen Gustaf Hallström hade väckt debatt. I påannonseringen till inslaget sa nyhetsuppläsaren följande.

Hallström hade kopplingar till nazismen och rasbiologisk forskning under första halvan av 1900-talet och hur kommer man då att handskas med det på scenen?

I inslaget som följde sa reportern bland annat följande.

Innan pjäsen är klar har den orsakat debatt. Historikern och författaren [namn] menar att boken som Västerbottens museum haft som grund framställer Gustaf Hallström som humanist och same-vän när han i själva verket var rasbiolog och nazist. [Historikerns namn] kan inte medverka i telefon men han skriver till *Kulturnytt* att han vill väcka en debatt om Hallström. Och han säger att Västerbottens museum självklart aldrig ville hylla en nazist men att de utgått från en källa som inte var uppdaterad.

I inslaget medverkade projektledaren för föreställningen och manusförfattaren som bland annat sa att de sett nazistkopplingar och en genusproblematik i Gustaf Hallströms ståndpunkter men att det inte påverkade deras vilja att göra

föreställningen. Manusförfattaren sa vidare att han ville berätta historien om Gustaf Hallström och inte göra ett hyllningsprojekt eller dölja något.

### *Kulturnyheterna*

Inslaget i *Kulturnyheterna* handlade om att en teaterföreställning om arkeologen Gustaf Hallström skulle ha premiär på Västerbottens museum. Under arbetet med föreställningen hade det kommit fram uppgifter om Gustaf Hallströms ideologiska ståndpunkter. I det korta inslaget sades följande.

Efter två års arbete är det premiär för berättarföreställningen "Gustaf was here" på Västerbottens museum i Umeå. Det handlar om Gustaf Hallström som upptäckte hällkonsten i norra Sverige. Men när skådespelaren [namn] började arbeta med föreställningen kom det fram att Gustaf Hallström var nazist, antisemit och krigsförbrytare, men hade museet vetat om detta från början hade de ändå beställt föreställningen, säger de i dag.

## **ANMÄLAN**

Inslagen har anmälts av en person som anför att uppgifterna om den avlidne arkeologen var grundlösa anklagelser. Enligt anmälaren var dessa uppgifter hämtade från en debattartikel i Dagens Nyheter och obekräftade. Anmälaren anser att inslagen i Sveriges Radio (SR) och Sveriges Television (SVT) utgjorde förtal av den avlidne.

## **PROGRAMFÖRETAGENS YTTRANDE**

SR och SVT anser att inslagen i *Kulturnytt* och *Kulturnyheterna* överensstämmer med kravet på saklighet och anför i huvudsak följande.

### *Kulturnytt*

Föreställningen handlade om arkeologen Gustaf Hallström och skulle sättas upp på Västerbottens museum i Umeå i samband med kulturhuvudstadsåret. Samtidigt som arbetet med föreställningen pågick publicerade Dagens Nyheter en debattartikel skriven av en historiker. Artikeln innehöll forskningsuppgifter om att Gustaf Hallström skulle ha varit bland annat nazist och rasbiolog. Historikern var kritisk eftersom han menade att Västerbottens museum baserade sin historia om Gustaf Hallström på icke-uppdaterade källor. I *Kulturnytt* intervjuades manusförfattaren tillika skådespelare i föreställningen om hur han såg på de uppgifter som framkom av historikern och hur detta påverkade gestaltningen av huvudpersonen. Historikern hade alltså veckan innan publicerat en debattartikel baserad på sin forskning där han menade att Västerbottens museum givit en förskönande bild av Gustaf Hallströms forskning och värderingar. Enligt artikeln var Gustaf Hallström initiativtagare till och medlem i den pronazistiska Riksföreningen Sverige-Tyskland.

I radioinslaget redogjordes för de olika bilder som finns av Gustaf Hallström. Den övergripande frågeställningen var dock vad det innebär i praktiken för den konstnärliga gestaltningen av en historisk inflytelserik person när uppgifter av den här karaktären förs fram. Manusförfattaren framhöll i inslaget att ambitionen med föreställningen var att ge en så bred bild av Gustaf Hallström som möjligt så att publiken kunde göra sin egen tolkning.

Utgångspunkten i inslaget var historikerns kritik mot föreställningen och det redovisades i inslaget. Det sades också att hans syfte med artikeln var att skapa debatt. SR anser att det fanns starka skäl att rapportera den pågående debatten i *Kulturnytt* och låta manusförfattaren svara. Det kan diskuteras om påannonsen till inslaget kunde ha varit tydligare när det gällde redovisning av att det var historikerns forskning som var grunden till uppgifterna. Detta framgick dock tydligt och i direkt anslutning i det efterföljande inslaget.

Den 14 februari, två dagar efter att det nu anmälda inslaget sändes, rapporterade *Kulturnytt* om att en arkeolog tillika författare till en omfattande forskningsbiografi om Gustaf Hallström, hade vänt sig mot historikerns nazistanklagelser. Arkeologen intervjuades och menade att det saknades belägg för det som historikern påstod, främst på grund av att inga källor till uppgifterna redovisats. Dessutom medverkade en doktorand i idéhistoria som, till skillnad från historikern, ansåg att medlemskap i Riksföreningen Sverige-Tyskland inte behövde innebära att man var nazist.

#### *Kulturnyheter*

Telegrammets huvudsakliga information - och det som motiverade publiceringen i *Kulturnyheter* - var nyheten att manusförfattaren och Västerbottens museum under arbetet med föreställningen fått del av för dem tidigare okänd forskning kring Gustaf Hallström. Samt att denna kunskap inte fått dem att omvärdera beslutet att genomföra berättarföreställningen.

Uppgifterna om Gustaf Hallström som presenterades i telegrammet grundade sig på en historikers forskning i vilken han kommit fram till att Gustaf Hallström var en av initiativtagarna till Riksföreningen Sverige-Tyskland som han även var medlem i under hela Andra världskriget. Föreningen var en pronazistisk kulturförening som i sin tidskrift "Sverige-Tyskland" även visade förståelse för judepogromerna i Tyskland.

Att ha varit medlem i föreningen utan att ha varit antisemit är enligt historikern uteslutet. Historikern har även fått bekräftat från en släkting till Gustaf Hallström att Gustaf Hallströms egen son och hans äldre bror sade upp bekantskapen med honom på grund av hans tyskvänliga inställning. Det kan diskuteras om det tydligare skulle ha framgått att uppgifterna kom från historikern, men redaktionen ansåg ändå att det i sammanhanget var naturligt att redogöra för de forskningsrön som låg till grund för den kritik som riktades mot projektet.

## AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT och SR ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen och radion (13 § respektive 14 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT och SR ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket respektive 14 § andra stycket i sändningstillståndet).

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

## GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Anmälaren har anfört att inslagen utgjorde förtal. Granskningsnämnden prövar inte frågan om förtal men övervakar efterlevnaden av en bestämmelse i bolagens respektive sändningstillstånd om respekt för enskilds privatliv. Intrång i en avliden persons privatliv anses dock normalt inte kunna ske. Anmälan lämnas därför utan åtgärd i den delen.

### *Kulturnytt*

Nämnden anser att inslaget hade vunnit i tydlighet om det redan i påannonseringen uppgetts att uppgifterna om Gustaf Hallström kom från historikerns egen forskning. Mot bakgrund av att det framgick av det efterföljande inslaget anser nämnden att inslaget inte strider mot kravet på saklighet. Nämnden noterar också vad SR anfört om ett uppföljande inslag den 14 februari där historikerns uppgifter motsades.

### *Kulturnyheter*

I inslaget framställdes arkeologen Gustaf Hallström som nazist, antisemit och krigsförbrytare. Mot bakgrund av att frågan om arkeologens bakgrund är omtvistad, utgjorde avsaknaden av en hänvisning till uppgifternas härkomst en brist i förhållandet till kravet på saklighet. Vid en samlad bedömning anser dock nämnden att bristen inte var så allvarlig att den medför att inslaget strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman och Jan Holmberg efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik